

De Moennik

HISTORISCH TIJDSCHRIFT VAN HEEMKUNDEVERENIGING HELDEN

november 2018 | nummer 64

In dit nummer o.a.:

Hoe een 'boerendorp' de industrie omarmde | Bartje | 100 jaar parochie Grashoek

INHOUD

Colofon

Periodiek van Heemkundervereniging Helden.

Versijnt in maart, juli en november.

Oplage: 775 ex.

ISSN nr. 1570-8128

De Moennik

(= verzamel-/bewaarpiaats)

REDACTIE:

Jos Keijmes, eindredacteur

tel. 077-306 11 55

Wim Daniëls

Piet Gommans

Joep Hermans

Patrick van 't Hooft

Raf Janssen

Marion Leurs-Jacobs

Wilbert Manders

Willemien Severins-Janssen

OPMAAK EN LAYOUT:

Henk Steeghs (Yell-low)

ACQUISITIE:

Marion en Rob Leurs

tel. 0493-89 39 14

DRUK:

DTP Graphic Products

WEBMASTER:

Rob van 't Padje

E: info@moennik.nl

CORRESPONDENTIE-ADRES:

Redactie De Moennik

Aan de Koeberg 3

5988 NE Helden

E: redactie@moennik.nl

Voor vragen over

bezorging en lidmaatschap:

E: admin@moennik.nl

jaarlidmaatschap € 17,00

(inclusief De Moennik)

Losse nummers € 5,00

Illustraties dienen vrij van rechten te worden aangeleverd.

Niets uit deze uitgave mag gepubliceerd worden zonder toestemming van de redactie.

VERKOOPADRESSEN:

- Primera Panningen

- Boekhandel Blz. Panningen

- Kapsalon Van Nisselroy

Panningen

- Toeristisch Informatie Huis /

VVV Panningen

- Herenkapsalon L. Kessels Beringe

- Streekmuseum 't Land van Peel en Maas Helden

Foto omslag:

De pastorie en noodkerk van de parochie Grashoek rond 1918.

- 1 *Bèjeingezeumerd*
Redactie en leden werkgroep documentatie
- 3 *Dialect*
Der waas ouch genóg um mèt te lache
Ann Philipsen
- 4 *Politiek rumoer in Helden (4 en slot)*
Terreuraanslag op woning burgemeester Hoeijmakers
Wim Daniëls
- 6 *Bartje, een bijzondere jongen*
Herman Dorssers
- 12 *100 jaar parochie Grashoek (1)*
Pastoor Vullingsh en zijn drie grote levensopdrachten
Henk Steeghs (Historische Werkgroep Grashoek)
- 16 *Middenpagina*
Theater Vios aan de Meijelseweg in Beringe
Marion Leurs-Jacobs en Willemien Severins-Janssen
- 18 *Hoe een 'boerendorp' de industrie omarmde*
Patrick van 't Hooft
- 22 *Straatnamen*
Buurtwegen, voetpaden en waterleidingen rond 1842 in de gemeente Helden
Wim Daniëls
- 24 *Harrie Holten: een held uit Helden*
Piet Gommans
- 26 *Sint Marte tobbe*
Wim Daniëls
- 28 *Zoldergeheimen*
Een coupeerschaar (registratienr. 2055)
Piet Gommans
- 30 *Samen op de foto*
Cursus hoefbeslag
Marion Leurs-Jacobs en Willemien Severins-Janssen
- 31 *Toen en nu*
Zicht op de kerk in Panningen
Piet Gommans
- 32 *De geschiedenis van V.V. Helden (nawoord)*
De jongens van de Pool
Peter Jacobs

Lezersreacties:

- Nummer 63 was nog maar net verschenen en verspreid of Mia Wijnands-Korsten uit Panningen wist te melden dat de onbekende man vooraan op de omslagfoto ene Janssen van het Haagveld moest zijn. Zijn vader had de bijnaam Zwarte Kuuëb. Even later kreeg de redactie een mailtje van Leo Janssen met de bevestiging van die naam en zelfs dat de voornaam Sjeng was. Dankzij de ingekomen reacties weten we nu dat de vrouw met kind links op de achtergrond Agnes Verschaeren-Goutier moet zijn met zoon Jan. De kabouter naast Gerrit Goutier is zoon Math.
- Op de gezinsfoto van de familie Goutier op pagina 24 van diezelfde uitgave stond een nog onbekende persoon. Volgens Truus Goutier uit Panningen zou dat Leo Gielens uit Grashoek kunnen zijn, die schildersknecht was bij de familie.
- Leo Mouës reageerde naar aanleiding van het artikel op de middenpagina in *De Moennik* nummer 63. De winkel van Truke Mouës was op de Steenstraat en niet op de Schoolstraat. De naam van de eigenaren van de drogistij aan de Schoolstraat was foutief vermeld. De naam dient te zijn Moust. De heer Moust was gehuwd met Eleonora Houwen, een zus van Sjeng Houwen, eigenaar van bakkerij Houwen.
- Een verrassende reactie ontvingen we van voormalig schoenwinkelier Jac Janssen uit Panningen als aanvulling op de wetenswaardigheden van de Schoolstraat op de middenpagina. Zijn verhaal zullen we in het volgende nummer van *De Moennik* publiceren in de serie 'De winkel van...'

Presentatie De Moennik 63

Op vrijdag 13 juli overhandigde voorzitter Henk Reinders de eerste twee nummers van *De Moennik* op groot formaat aan Jacques Rutten en Herman Dorsers. Jacques was in 1995 de initiatiefnemer om een tijdschrift in het leven te roepen. Dat kreeg toen de naam Oos Bulske. Met Frans van der Steen, Leo Stals en Wiel van Soest vormde hij de redactie. Vanaf het derde nummer werd de redactie gevoerd door Jacques en Herman.

Kleuterschool

Je bent als auteur op zoek naar informatie voor een artikel en dan mag je in het fotoalbum van een familie kijken. Dan kom je onverwacht vaak prachtige foto's tegen. Gelukkig mag je dan zo'n foto scannen. Zo'n voorbeeld is de bijgevoegde foto van Handrie Hendriks (zie

Jacques Rutten en Herman Dorsers

'De jongens van de Pool') als vierjarige kleuter. Een schoolfoto die genomen is bij de Mariakleuterschool in Helden in 1934. Kijken is genieten.

Kleuter Handrie Hendriks

Foto's:

- Archief Heemkundevereniging
- Jos Keijmes
- Patrick van 't Hooft
- Collectie Handrie Hendriks
- Archief Heemkundig Genootschap Castenray

Groot formaat

Over het algemeen is het grotere formaat van ons tijdschrift positief ontvangen. Een minpuntje van dit formaat hebben de vrijwillige bezorgers echter ervaren. Omdat er nog oude, dus kleine, brievenbussen gebruikt worden, past de envelop met het tijdschrift er niet in. Soms is er nog een (ouderwetse) opening onder de deur, waar de envelop met inhoud onderdoor geschoven kan worden, maar dat is natuurlijk niet prettig. Daar waar de bezorgers zo'n kleine bus aantreffen zullen ze voortaan envelop en tijdschrift los van elkaar en enigszins gevouwen door de brievenbus duwen. Met excuses dus voor eventuele beschadigingen.

Depotnieuws

Met ingang van 1 juli j.l. is Piet Gommans als dephouder van de Heemkundevereniging gestopt. Na veertien jaar inventariseren en registreren wordt zijn werk nu voortgezet door Petra Rutten en Hay Zelen.

Juffrouw Doortje

Via de oud-pastor van De Wietel, Maart Vestjens, ontving de Heemkundevereniging een envelop met daarin het verslag (en foto) van een interview met juffrouw Doortje Timmermans uit Helden-Dorp. In mei 2003 sprak Toon Kuijpers uit Horst, geboortig Castenray, met haar over haar eerste baan in het onderwijs (1932-1934) aan de lagere school in Castenray. Het interview plaatste Jan Strijbos uit Castenray in zijn boek 'De onderwijshistorie van Castenray'. Een daarbij aangeleverde foto willen we u niet onthouden.

Castenray 1934

Anekdote Marion

De aannemersbond

En as we dan wer 'ns aan 't lache ware sonnesmergens, kwame de verhaölkes van vreuger natuurlijk altied wer op de proppe. In d'n tegewoordige tieed kan men zich zon gedraag neet mier veurstelle, want dao is nou get hiel anders veur in de plaats gekomme. Laote we dao nou maar neet op ingaon. Lang lang geleje waas de geschiedenis

Coxe Sjengske en de vrouw vur 't hoeës.

det de aannemersbond eine kier per jaor of zoeë d'r op oet ging. Doa waas ozze pap auch bej dae zekere kier. De reis ging Duitsland in. Mer naodet ze 'ne hiele tieed in de bus gezaete haaie, woord 't hoeëg tieed um te aete. De mansluu koste good aete en verginge van d'n honger. Normaal waas 't mierendeil gewend um 'n fles mit botteramme nog veur de middig te verorbere. D'r woord gestopt bej 'n sjiem restaurant. Det waas veur de meiste al iets um 't van op de lachspiere te kriege. Afijn, ze ginge aan 'n lange sjoeën gedekte taofel zitte en toen begos 't lange wachte. Zoeë wie det normaal is in zon gelegenheid. Dao leep auch nog zonne ober mit 'ne witte handdook over d'n erm, maar det aete leet steeds langer op zich wachte... totdet Coxe Sjengske 't meug waas. Hae stong op en reep: "WAO BLIEVE VERDOMME DIE PETATTE?" 't Zal daonao wel neet lang mier gedoord hebbe, want bej 't gezelschap waas d'n baer los!

Der waas ouch genóg um mèt te lache

't Is vekantie en wat veur ein zomervekantie! Over de hets wil ich 't neet hebbe. Mer in miene kop zingt rónk det de redactie van *De Moennik* wer ein verhaol verwach. Ich krieg eine tip hoe ich werk van maak en bel 'ne hoesarts dae allang neet mier werkt as zoëdanig, of hae mich wilt helpe ein verhaol veur dit tiedsjrif te make. Tenslotte haed dae van alles en nag get mètgemakt, det kan neet misse.

Mer, hae vingt dit gèn good plan. *"Det geit allemaol over minse hoe ich aan hoes kwaam. Minse die behalve de kwaol hoe ich veur kwaam, van alles in good vertrouwe aan mich hebbe vertèld. Over heur gezin, de relatie, de koswinning, de wichter. Der waas ouch zat um over te lache. En det blief bej mich, as mien beroepsgeheim."*

Ich begriep ziene kiek op mien vraag drek. Nae, ich mós um geliek gaeve, det past neet. Jammer dan. Ich zal ein nej óngerwerp mótte zeuke. In tweeë daag tied. Oos gesprek ging wel nag efkes wier, over de jaore det hae praktiserend hoesarts waas en wie 't toen ging. Eine echte angere tied van laeve.

Vandaag de daag belandt zoeget alles det minse mètmake, wat se d'r van vinge, oppe sijraot. Niks is mier (v)heilig. Um nag mer ens ein aojerwètse term te gebroeke. Ich heb lever te make mèt minse, die mich inne augé kieke as ich mèt se kal. Ich gaon zelf lichtig bej aemes aan, as ich get wil weite of deile. Natuurlijk, mèt mien nichjes in Australië en Indonesië, of in Zwolle, dao mail ich regelmaotig mèt. Zoë veul te sjonder as we ós dan wer in 't ech zeen. En d'r zien dinger, hoe aemes anders gèn snars mèt te make haed. Det veul minseleid tegewoerdig breid oppe tillevisie wurt oetgevent, tja. Hoe det good veur is? Waem wurt dao ech bae-ter van?

Truuk nao de hoesarts. Dae naam verde-
ne ze has neet mier. Wannier kómme
die nag aan hoeës? As se straotaod of
bijna doeëd bès. Al begriep ich det 't 'n
hel laeve waas, veur de dokter zelf, ouch
veur zien vrouw! De egetiedse hoes-
artse hebbe zich anders georganiseerd in
groepspraktijke hoe ze neet mier altied
paraat hove te sjaon. Der zien oetzón-
geringe, mer die kriege heur werk neet
mier (fatsoenlijk) gedaon inne tied dae
veur patiënte wurt wëggesjreve.
Toen ich wëdvrouw waas gewore mèt

door Ann Philipsen

drej klein kiendjes, kreeg de jóngste 't
aoes tege èlf oor benauwd. Ich wis
mich gènne hemelse raod en belde
miene hoesarts. Dae kwaam. Zat zich en
steurde mich mèt de kleine de badka-
mer op hoe ich de heite kraan mós
laote laupe. Valse kröp. Efkes later loog
det jungske wer heerlijk te sjloope, en
de dokter zoot nag inne zelfde sjttool
inne kamer. Dae leet mich vertèlle.
Door de sjrik van net kós ich neet mier
angers as mien zorg mèt um deile. En
hae loesterde. Wie dae wer op hoes aan
ging vulde ich mich eine angere mins
en det geveul is mich altied bejgebleve.

Wat iddere mins zoë aaf en toe van-
doon haed, is minsetied. Aemes dae
dich aanhuurt as 't efkes
neet vroet geit. Gèn ant-
woorde, gèn oplossinge,
nae allein mer kènne zegge
wat dich op 't hert likt.
Wie aojer ich waer, wieveul
mier waerde minsetied
veur mich krieg. Wae
hebbe allemaol dezelfde
tied van laeve, iddere daag
opnej. Mer hoe verdoon
wae ózze tied dan mèt? De
meiste hebbe 't drök!
Gènne tied.

'Terreuraanslag' op woning burgemeester Hoeijmakers

Politiek rumoer in Helden (4 en slot)

Uit de beginjaren zeventig kennen we de terreuraanslagen van de Baader-Meinhof-Groep in toen nog West-Duitsland en de Brigade Rosse in Italië. Ook de terreuraanslagen van de ETA in het Baskenland in Spanje en de IRA in Noord-Ierland trokken toendertijd veel belangstelling in de media. Maar dat zo'n terreuraanslag in Helden mogelijk zou zijn hield iedereen in deze gemeente voor onmogelijk.

De installatie van burgemeester Hoeijmakers, met echtgenote en zoon Gijs, 18 januari 1964.

door Wim Daniëls

In de nacht van 12 op 13 februari 1972 vindt om vier uur in de nacht een poging plaats tot brandstichting in de ambtswoning van burgemeester Hoeijmakers aan de Parklaan in Panningen. De daders hebben een autoband tegen een raam aan de achterzijde van de woning geplaatst, de band met benzine overgoten en in brand gestoken. Door de grote hitte van de brandende autoband sprong een grote ruit. Gordijnen, vloerbedekking en het meubilair vatten vlam.

De burgemeester, zijn vrouw en zoon merkten niets van het snel om zich heen grijpende vuur. Gelukkig zag een buurtbewoonster een hevige vuurgloed bij de burgemeesterswoning en waarschuwde zij de bewoners, brandweer en politie. De brandweer slaagde erin om het vuur snel te blussen en erger te voorkomen.

Politieke motieven?

De politie is ervan overtuigd dat de aanslag geen werk is geweest van kwajongens of overmoedige carnavalsvierders en noemt de brandstichting dan ook een 'erg geraffineerde daad'. Hoewel de politie over de motieven van de daders in het duister tast, denkt men toch dat het hier om een 'dieper zittende' actie gaat, waarbij persoonlijke wrok of politieke motieven een rol kunnen hebben gespeeld.

Reeds enkele maanden voor de aanslag

hebben zich rond de woning van de burgemeester al meer vervelende zaken voorgedaan. De banden van de auto van de zoon van de burgemeester zijn stukgesneden en men heeft de kelder van de woning met de tuinslang onder water laten lopen.

Ondanks zorgvuldig recherchewerk, een uitgebreid buurtonderzoek en navraag in diverse cafés in Panningen, zijn de daders van deze daad nooit opgepakt kunnen worden. We weten dus niet of deze aanslag een politieke achtergrond heeft gehad! Feit was wel dat nogal wat Heldenaren grote moeite hadden met de manier waarop burgemeester Hoeijmakers leiding gaf aan het gemeentebestuur en het vaak niet eens waren met de manier waarop hij zaken probeerde door te drukken. Opvallend in deze kwestie is, dat er relatief weinig aandacht aan is besteed in de media. Alleen in het Dagblad voor Noord-Limburg wordt er op 14 en 16 februari 1972 een artikel aan gewijd en in het Limburgs Dagblad en Trouw op 15 februari 1972 een korte mededeling. Meest opvallende is, dat er in het lokale weekblad Midden-Limburg helemaal niets over deze aanslag is geschreven.

Terugblik ambtsperiode

Bij zijn 40-jarig ambtsjubileum in 1974 geeft burgemeester Martien Hoeijmakers in een interview in het Dagblad voor Noord-Limburg een terugblik op tien jaar burgemeesterschap in Helden. *"In wezen is alles vervuld wat ik ooit voor Helden heb gewenst,"* zegt hij in die krant. Hij duidt dan op het realiseren van sociaal centrum (bejaardenhuis 'De Wietel', Groenekruisgebouw, kinderdag-

verblijf 'Dagbreek', bejaardenwoningen in Piushof, sporthal en lagere school Panningen-Zuid) in Panningen. Nu, ruim vijftig jaar later is er van dat sociaal centrum bijna niets meer over. Binnenkort resten nog uitsluitend de sporthal en verpleeghuis Piushof. Ook het recreatiegebied De Heldense Bossen (camping, zwembad, tennisbanen, dierenpark en midgetgolfbaan), binnen- en buitenbad in Panningen en de zes sportparken (voetbal) in de zes kernen van de gemeente Helden kan Hoeijmakers op zijn palmares bijschrijven, mede door het op zijn initiatief opgerichte Fonds Sociale Begeleiding.

Bestuurscultuur

In bovengenoemd interview geeft Hoeijmakers toe dat het vooral na de komst van een vrijwel geheel nieuwe raad in 1970 soms hard tegen hard is gegaan. *"Ik bezit een explosieve bestuursdrang, ben erg zakelijk ingesteld en houd ervan om knopen door te hakken. Logisch dat je dan af en toe met elkaar in botsing komt."*

Bij zijn afscheidsbijeenkomst als burgemeester van Helden op 30 september 1977 formuleerde locoburgemeester Pierre van Horen dat als volgt: *"De ontwikkeling in het burgemeestersambt van gezagsdrager naar manager en leider, de groeiende inspraakmogelijkheden van de burgers, deed op enkele terreinen meningsverschillen en tegenstellingen ontstaan. Deze periode is wel de moeilijkste van uw loopbaan geweest, maar u hebt zich op bewonderenswaardige wijze hieruit hersteld en na een korte periode kon weer op vruchtbare wijze en in volledig onderling vertrouwen verder gewerkt worden aan de belangen van de gemeente."*

Gouden erepenning en ereburger

Voor alle verdiensten voor de Heldense gemeenschap besloot de raad burgemeester Hoeijmakers de gouden erepenning van de gemeente toe te kennen en hem tevens te benoemen tot ereburger van Helden. Tijdens de afscheidsbijeenkomst in 'zijn' sporthal wordt hem door locoburgemeester Van Horen namens de gemeenteraad de erepenning overhandigd.

Epiloog

Martien Hoeijmakers heeft beslist veel weten te realiseren in Helden. Dat is ook regelmatig door zijn 'tegenstanders' beaamd. Maar de wijze waarop een aan-

Het bejaardentehuis 'De Wietel' in 2007.

Burgemeester Hoeijmakers in het buitenzwembad in de Heldense bossen.

tal van zijn 'stokpaardjes' in zijn 13-jarige bewind tot stand zijn gekomen, roept toch vraagtekens op. Of hij de evolutie in het burgemeestersambt van gezagsdrager naar manager / leider heeft doorgemaakt valt te betwijfelen, gezien alle conflicten tussen hem en een groot deel van de raadsleden, met name in de beginjaren zeventig. Enkele daarvan zijn eerder in dit tijdschrift beschreven in de artikelen 'Politiek rumoer in Helden'. Hieruit komt veel meer een man naar voren die vooral zijn eigen zienswijze en denkbeelden wilde doordrukken. Hij hield daarbij regelmatig geen rekening met de meest elementaire, democratische uitgangspunten en het respecteren van de mening van de meerderheid van de gemeenteraad.

Ook schuwde hij het niet om in woord en gebaar mensen te kwetsen, wanneer hij zich in zijn eigen eer voelde aangesproken. Je kunt je afvragen of hij zich ooit gerealiseerd heeft hoeveel leed hij sommige mensen daarmee heeft aangedaan. Na de benoeming van Jan van 't Hooft tot burgemeester verstomt het rumoer in de Heldense politiek en belandt deze weer in rustiger vaarwater.

Bronnen:

- De knipselboeken van Herman en Ties Dorsseers met artikelen uit Midden-Limburg, Dagblad voor Noord-Limburg, De Nieuwe Limburger, Het Limburgs Dagblad, De Telegraaf, De Volkskrant en persoonlijke correspondentie;
- Artikelen uit Midden-Limburg (na te lezen via peelenmaasnet.nl - kranten, Midden-Limburg).

Foto's:

- PeelenMaasnet.nl
- Wim Daniels

De uitreiking van de erepenning tijdens het afscheid van burgemeester Hoeijmakers. V.l.n.r.: Sjef Schillings (wethouder), Pierre van Horen (wethouder/locoburgemeester), mevrouw Hoeijmakers, burgemeester Hoeijmakers, Piet Tielen (wethouder) en Jan Ebisch (gemeentesecretaris).

...and he never said a mumbelin' word (negro spiritual)

Bartje, een bijzondere jongen

Dit is het verhaal van mijn broertje Bart, die op een herfstdag in 1937 op het kerkhofpadje in Panningen ineenzakte, bedlegerig werd en na een niet te traceren maar pijnlijke ziekte, stierf op 9 februari 1942. Ik was acht jaar toen hij stierf en kan me nog wel een en ander herinneren. Heel veel werd mij later verteld door mijn moeder. Maar voor het grootste deel heb ik dit verhaal op kunnen schrijven aan de hand van het gedicht dat pater Jan Pijpers van het Missiehuis maakte voor het gedachtenisprentje bij zijn begrafenis. De impact die Bartjes leven destijds op de Panningse gemeenschap heeft gehad rechtvaardigt mijn poging om deze 'petite histoire' hier te reconstrueren. Het moge duidelijk zijn dat een gebeurtenis die zo doortrokken is van het 'Rijke Roomsche leven' moeilijk verplaatst kan worden naar nu. Dat was voor mij het enige probleem. Maar ik vond wel dat het geschreven moest worden. Vooral voor mijn leeftijdgenoten (84 jaar en ouder) die het nog hebben meegemaakt en mij er vaak naar vragen.

door Herman Dorssers

*Als heel mooi kind werd Bartje hoog geprezen.
Maar schoner dan 't gelaat was schoon zijn ziel!
Aan God het meest die schone ziel beviel:
Een droom heeft hem Gods wil toen aangewezen.*

Bartje met rechts Theo (1935).

Het was een mooi 'jungske', Bartje. Met van die grote ogen die nieuwsgierig de wereld inkeken. In de wieg al werd het manneke de hemel ingeprezen. Voor moeder een pleister op de wonde die in het gezinsleven was geslagen toen bij zijn oudere broertje Theo kinderverlamming was geconstateerd. De vrolijke Bartje maakte alles goed. Moeder kon er veel aandacht aan besteden: broertje Theo was immers door buurvrouw Bongaerts opgenomen en werd daar liefdevol grootgebracht.

Het kerkhofpadje

Maar het liep allemaal anders. Na de bewaarschool en de eerste klassen van de Franciscusschool werd Bartje steeds stiller. Had hij wat onder de leden? Het was meester Stikkelbroeck van de eerste klas al opgevallen. De vrolijkheid liet het steeds meer afweten. Hij kon nu zo lusteloos in de bank zitten en de meester aankijken alsof hij wilde zeggen: Waar heb ik al dat leren nou voor nodig? En op een dag in oktober 1937

Het kerkhoofpedje.

– hij was dat jaar acht geworden – voelde hij zich in school plotseling niet lekker. Meester Jan Wilms vond het verstandiger om hem naar huis te sturen. Hij nam de weg die hij altijd ging als hij met zijn broertjes van school naar huis liep: achter het kerkhof om en over het kerkhofpaadje naar de Kerkstraat waar hij woonde. Het werd een ware martelgang. Halverwege moest Bartje gaan zitten. Zijn benen wilden niet meer. Machteloos probeerde hij zich nog vooruit te trekken aan de takken van de heg. Zo, half liggend, half zittend en volledig in paniek werd hij daar huilend aangetroffen door vrouw Greijn van de Ringovenstraat. "Maar manneke toch," mompelde zij en snel waarschuwde zij vader, die iets verderop in zijn tuin aan het werken was. Samen brachten zij hem naar huis waar hij door een geschrokken moeder werd opgevangen. De ziekenzuster werd er bijgehaald en later ook huisdokter Smeets. Voor hem was het een raadsel; hij kon voorlopig niets anders voorschrijven dan volledige rust. Bartje keek moeder angstig aan. "Dat heb ik gedroomd," zei hij toen plotseling. "Wat heb je gedroomd, jungske?" "Dat ik nooit meer zal kunnen lopen en dan ga ik misschien wel dood!" Moeder zei troostend: "Nee hoor, dat gaat Onze Lieve Heer echt niet toelaten." Maar Bartje bleef in de loop van de volgende dagen maar steeds bezig over die droom.

*Ofschoon zeer jong heeft hij die goed begrepen.
Hij prees hem stil in blij gebed tot God.
Aanvaardde moedig 't zware van zijn lot
En lachte zacht als fel de pijnen nepen.*

Het ziekenhuis in Tegelen

Vanaf deze dag begon voor Bartje een lijdensweg die meer dan vier jaren zou duren. Het eerste jaar bracht hij grotendeels door in het ziekenhuis van Tegelen. Hij onderging de onderzoeken geduldig. Die waren af en toe wel pijnlijk, maar dat wilde hij niemand laten merken. De nonnen die hem verzorgden verbaasden zich erover dat Bartje zo weinig huilde en begonnen hem al snel 'hun heilig manneke' te noemen. Want pijn lijden – aldus de zusters – was een offer waarmee je de hemel kon verdienen. Bartjes gedachten zullen niet direct bij die hemel zijn geweest, maar onwillekeurig zijn de woorden van de zusters tijdens die periode een steeds grotere rol gaan spelen. Op het familiebidprentje wordt het - misschien wat geëxalteerd - verwoord:

"Langer dan vier jaren hield een ongeneeslijke kwaal hem aan het ziekbed gekluisterd en had hij hevige pijnen te verduren. Maar nooit kwam er een klacht over zijn lippen. Met bewonderenswaardig geduld en moed droeg hij zijn lijden altijd opgewekt op aan Gods heilige wil, allen die hem verzorgden en bezochten tot kracht en troost."

Eenmaal weer thuis begon er een periode van grote onzekerheid, ook voor de artsen. Bartje werd voor het grootste deel van de dag in bed gehouden. Soms kon hij even naar buiten, want de zuster van het Groene Kruis had voor een rolstoel gezorgd.

De Kindheidsopocht in de Kerkstraat in 1935 (toen buurt Heuvelhoek). V.l.n.r.: Bartje Dorssers, Frits van Knippenberg, Truus van Knippenberg en Margriet Beumers.

Regelmatig waren er periodes dat Bartje voor verdere onderzoeken in het ziekenhuis moest worden opgenomen. Wat was hij dan altijd blij als hij weer terug mocht naar zijn broertjes en zusjes. De pijn ging nu helaas een steeds grotere rol spelen. Overdag liet hij nauwelijks iets merken. Mensen die hem bezochten mochten niet zien dat hij pijn had! 's Nachts hoorde moeder hem wel eens huilen. Zij ging dan troostend naast zijn bed zitten tot hij weer in slaap viel.

"Hij kijkt zo wit"

Toen Bartje tien jaar geworden was, werden er maatregelen genomen om het voor iedereen draaglijker te maken. Omdat er volgens de dokters geen gevaar voor besmetting was, werd Bartjes bed in de woonkamer voor het raam gezet zodat hij naar buiten kon kijken. Zo onderhield hij contact met veel kinderen van de Heuvelhoek en de Kerkstraat, die als ze naar school gingen vaak even langs liepen om hem te groeten. Als ze heel rustig waren mochten ze van Bartjes moeder ook wel eens binnenkomen. "Hij kijkt zo wit," rapporteerden ze dan thuis. Zo werd de toestand van het zieke jongetje in het dorp steeds

meer onderwerp van gesprek. Veel mensen kwamen hem bezoeken of toonden op een andere manier hun belangstelling. Onder andere werd hij met grote regelmaat bezocht door pastoor Huijben en kapelaan Spee. Zij zorgden ervoor dat hij ook binding met de kerk bleef houden. Iedere Eerste Vrijdag (van de maand) werd hem de Heilige Communie gebracht.

De paters van het Missiehuis

Ook ontstond er een hechte band met sommige bewoners van het Missiehuis, die Bartjes burens waren. Allereerst pater Theo Kock, die daar provisor was en broeder Hein Huisman. Maar ook overste Piet van Kuijck en pater Jan Pijpers kwamen regelmatig bij hem op bezoek. Met goedvinden van de overste kreeg Bartje zelfs regelmatig aanloop van enkele paterstudenten, zoals Jacques Driessen uit Sevenum, Pierre Smeets uit Swalmen en Harrie Hermans uit Maasbree. Zij kwamen steeds vaker even binnenlopen. Er ontstond zelfs een vaste vriendschap en Bartje keek naar hun bezoekjes uit. Zij probeerden hem dan op te beuren door verhalen te vertellen over de missies waar zij na hun

priesterwijding hoopten te gaan werken. Maar ook bleven zij soms op hun vrije woensdagmiddag stil bij hem zitten, terwijl ze alleen maar konden toezien hoe hij zijn pijn lag te verbijten.

Meester Hendricks en de 'Roomsche Jeugd'

Van zijn school waren er meester Stikkelbroeck en meester Vercoulen die hun leerling Bartje bezochten. Meester Hendricks, het hoofd van de Franciscus-school, die ook redacteur was van het tijdschrift 'De Roomsche Jeugd' wilde de 'dappere jongen' als voorbeeld stellen aan alle Nederlandse lezertjes. Dus moest er een foto worden gemaakt. Met moeite ging Bartje rechtop zitten en moeder vergat in haar zenuwen zijn haar te fatsoeneren. Toch werd het een mooie foto (zie pagina 8) en Bartje was behoorlijk trots toen de foto in het decembernummer van 1940 verscheen. De zieke Bartje kreeg overigens weinig mee van wat er in de wereld gebeurde. In mei 1940 brak de oorlog uit. Het ging volledig langs hem heen. Wel beleefde hij de geboorte van twee zusjes: Mia in 1939 en Tonnie in 1940. Soms, als de pijnen het toelieten, werd de baby bij hem in bed gelegd en dan kon hij echt wel genieten. Ook als er dan kraambezoek kwam kon hij stilletjes liggen kijken hoe moeder met het baby'tje in de weer was.

Bartje met het pasgeboren zusje Tonnie op zijn schoot.

Kerstmis 1940

Het laatste jaar (1940-'41) ging Bartje zienderogen achteruit. De dokters konden nauwelijks meer iets voor hem doen. Zij wisten wel dat hij binnen afzienbare tijd zou sterven. De pijn nam toe, pijnstillers werkten nauwelijks meer. Maar toen Kerstmis 1940 naderde gebeurde er iets dat een kleine opleving bij hem teweegbracht. De paters hadden voor Bartje een verrassing bedacht. Wat zou het fijn zijn als hij eens een mis zou kunnen volgen vanuit hun kapel. Het was bijna Kerstmis en dan moest het nu maar eens gebeuren. Heel wat studenten werden bij deze operatie betrokken. Een geluk was het dat de kapel slechts op korte afstand van Bartjes woonhuis stond. Vanuit deze kapel werd er provisorisch een kabel getrokken die langs de oude treurwilg, over de muur en dan door het raam de ziekenkamer bereikte. Met een microfoon op het altaar en een luidspreker bij zijn bed moest het toch lukken. En het lukte! Bartje wist niet wat hem overkwam. Op deze gedenkwaardige kerstdag van 1940 volgde hij de mis en 's middags ook nog de vespers. Met grote ogen keek hij naar vader en moeder en probeerde zijn tranen te bedwingen. *"Zo mooi zullen de engelen in de hemel ook wel*

Moeder Dorssers met Bartje.

De familie Dorssers op weg naar ome Driek (directeur van de Fuu in Panningen) in 1940.

Mia en Tonnie aan het bed van Bart in 1941.

zingen," bracht hij uit. Hij was kennelijk toch met die hemel bezig die de nonnetjes van Tegelen hem in het vooruitzicht hadden gesteld. Het was een van de weinige keren dat omstanders hem zagen huilen. Weken later had hij het nog over wat hem met Kerstmis was overkomen.

Open wonden

Het jaar dat volgde was moeilijk. Zijn lichaam begon overdekt te raken met grote en kleine gezwellen. Zo voor en na begonnen deze open te barsten en telkens moest er iemand in de buurt zijn om ze schoon te maken en te verzorgen. Daarna volgde een bijna ondraaglijke jeuk, die slechts verzacht kon worden door voorzichtig rondom de open wonden te strijken. Sommige broers kunnen zich nog herinneren hoe ze na school om de beurt die taak op zich moesten nemen. Bartje toonde zich dan heel dankbaar voor die momenten van verlichting.

*En immer voort langs zoveel open wonden
Naar 't grote voorbeeld van Gods eigen Zoon,
Steeg op zijn ziel tot voor de hemeltrouwen,
Vergeving smekend voor de wereldzonden.*

Naar het einde

Bartje besepte wel dat hij dood zou gaan. De gesprekken in die laatste

maanden, vooral met moeder, gingen steeds vaker over de hemel en de engelen. Dat is niet zo vreemd in een tijd toen de hemel nog als een werkelijkheid ervaren werd. Bartje, de toen elfjarige jongen, heeft daaruit zeker veel troost geput. En kracht om zich teweer te stellen tegen de telkens terugkerende pijn. Steeds meer zagen de mensen die hem omringden hoe Bartje omging met zijn pijn en zijn bezoekers daarmee niet wilde lastigvallen.

*Als moed'ge held en uitte nooit een klacht
Veel jaren dan heeft hij zijn pijn verdragen
Wist als een man in 't volle van zijn kracht
Voor and'ren 't lijdenskruis steeds blij te schragen.*

Vader Bisschop

De verbondenheid met de paters van het Missiehuis zou nog een vervolg krijgen. Op 20 juli 1941 kwam Mgr. Lemmens, bisschop van Roermond, negen nieuwe priesters wijden. Toen hij over de toestand van Bartje hoorde wilde hij hem persé bezoeken. En zo gebeurde het dat 'Vader Bisschop', begeleid door overste Van Kuijk en enkele wijdelingen, o.a. Lambert Bartels, Bartje een onverwacht bezoek kwam brengen. De bisschop was hevig geëmotioneerd toen hij de zieke jongen zag. En toen hij hoorde wat hij al die jaren had moeten doorstaan noemde hij hem vol medelijden 'een heilig jungske'. Bartje moest daar toch even om lachen, want dat hadden de zusters in Tegelen ook al gezegd. Het bezoek van de bisschop heeft voor de jongen veel betekend. Toen de bisschop vertrok gaf hij hem de zegen en een kruisje op het voorhoofd. Voor hij vertrok sprak hij nog even met vader en moeder in woorden van troost en bemoediging. Daarna verliet hij het huis, waar zich inmiddels een groot aantal nieuwsgierigen uit de Kerkstraat had verzameld, vooral kinderen. Veel ouderen weten zich het kruisje nog te herinneren dat zij als kind op het voorhoofd kregen van 'Vader Biesjop' op die gedenkwaardige zondag in juni 1941, toen het in Helden ook nog kermis was!

Dit bezoek heeft op Monseigneur Lemmens kennelijk veel indruk gemaakt. Een jaar later (19 juli 1942) heeft hij samen met twee wijdelingen van dat jaar, Jacques Driessen en Pierre Smeets, zijn graf bezocht op het Panningse parochiekerkhof. Hij was Bartje niet vergeten

Bartje ziet engelen

Enkele maanden na het bezoek van de bisschop, op 9 februari 1942, is Bartje gestorven. Hij had in die maanden al van de wereld om zich heen afscheid genomen. Hij was er vast van overtuigd dat hij het na deze periode van pijn lijden beter zou krijgen. Geduldig en zichtbaar dankbaar onderging hij de verzorging van allen die hem nabij waren. Op de dag van zijn sterven waren, behalve vader en moeder slechts enkele personen aanwezig onder wie pater Pijpers van het Missiehuis, die hem de laatste dagen geestelijk had bijgestaan. Zij hoorden hoe Bartje in zijn ijdromen het voortdurend had over engelen die naar hem toe kwamen. En plotseling, met open ogen naar boven kijkend, fluisterde hij duidelijk hoorbaar: "Daar, de engelen, zien jullie ze ook?" Degenen die erbij waren getuigden later dat dit moment hen diep heeft aangegrepen. Vooral toen bleek dat Bartje vlak daarna gestorven was.

*Maar toen zijn pijn ten einde was geleden,
Gelijk een bloem zijn schoonheid weggeteerd,
heeft God zijn held wel wonderbaar geëerd:
Een eng'lschaar kwam wuivend aangetreden!*

Het nieuws van zijn overlijden verspreidde zich snel. Bartje was gestorven aan beendertuberculose, zo zei men. (Botkanker?)

In de loop van de volgende dag werd het een komen en gaan in het huis aan de Kerkstraat waar hij lag opgebaard. Er heerste rouw in een groot deel van Panningen, want velen hadden de lijdensweg van Bartje gevolgd en waren diep begaan. Pius Reijnen, die ook in de Kerkstraat woonde, maakte er melding van in zijn oorlogsdagboek. Het was bitter koud toen Bartje twee dagen later werd begraven. De winter van 1942 was een van de strengste in de vorige eeuw. Maar de belangstelling was er niet minder om. Velen bezochten de uitvaartdienst en trokken mee naar het besneeuwde kerkhof. Daar heeft een eenvoudig houten kruis jarenlang zijn graf gesierd. Later zijn vader en moeder, op hun wens, bij Bartje begraven.

Bartjes leven heeft heel veel mensen geïnspireerd en bemoedigd. Zo heeft een van zijn 'patersvrienden', Harrie Hermans, die later als missionaris naar China vertrok en daar door de communisten gevangen werd gehouden en zelfs martelingen onderging, ooit verteld dat Bartje hem 'vanuit de hemel' zeker geholpen moet hebben om deze vreselijke tijd te overleven. "Bartje heeft er mij toen doorheen gesleept. Ik heb altijd zijn bidprentje met foto bij me gedragen."

De voorzijde van het bidprentje.

De grafsteen op het Panningse parochiekerkhof.

Foto's:

- Collectie Herman Dorssers
- Archief Heemkundevereniging

Tekening: Lei Steeghs

Mgr. Lemmens op bezoek.

Pastoor Vullingshs en zijn drie grote levensopdrachten

100 jaar parochie Grashoek (1)

Ter gelegenheid van het komende jubileum van parochie en dorp Grashoek belichten we een man die veel heeft betekend bij het ontstaan van Grashoek: Pastoor Vullingshs. In deze aflevering belichten we de eerste opdracht.

door Henk Steeghs
Historische Werkgroep Grashoek

De naam Grashoek

In de zomer van 1914 werd gestart met de bouw van de openbare lagere school in Grashoek. In diverse berichten in nieuwsbladen en officiële stukken werd vanaf die tijd gesproken van de Openbare School Grashoek. Waarschijnlijk heeft men toen voor de naam van het gehucht Grashoek gekozen en niet Maris, Vliegert of Spiesberg bijvoorbeeld.

Tijdens de bouw van de school in de zomer van 1914, dreunt de aarde in de rest van Europa. De eerste wereldoorlog is uitgebroken. Nederland kan neutraal blijven. Het blijft een vreemd idee dat vlakbij in België fel gevochten wordt. Tot in onze streken voelt men de aarde schudden. In Vlaanderen worden hele dorpen met de grond gelijk gemaakt, terwijl men hier aan het bouwen is, eerst een school en enkele jaren later een kerk. Net voor de inzegening van de H. Hartkerk Grashoek is de grote oorlog voorbij.

Honderd jaar geleden, om precies te zijn op 16 december 1918, werd de parochie Grashoek gesticht. Er was inmiddels een noodkerk gebouwd en de nieuwe gemeenschap had een pastoor. En wát voor een pastoor. Het was weliswaar de jongste pastoor in Limburg, 35 jaar, maar geen maatje te klein als medestichter en bouwer van een parochie samengesteld uit de gehuchten Vliegert, Maris, Grashoek, Spiesberg, Kwakvors en Belgenhoek. Het was nogal een ruw allegaartje daar in het westen van de gemeente Helden, aan de rand van de Peel. Ongeveer elke tweede voordeur leidde naar een drankkamertje. En het mes werd snel getrokken in deze drankbedoeninkjes. Je was pas man als

je het mes vlot kon hanteren. Aan het begin van de 20e eeuw had Amerika zijn wilde westen, maar de gemeente Helden had ook een wilde westen. De oplossing in Amerika was een sheriff aanstellen. Het wilde westen van Helden kreeg een pastoor. En dat was van die twee toch de beste keus. Er vielen in het vervolg binnen Grashoekse grenzen minder doden; de preken over barmhartigheid kwamen schijnbaar aan. (Zie 'Waar de Grootte Molenbeek ontspringt ... deel 1.) Al hield men waarschijnlijk in het begin het mes nog klemvast in de broekzak, voor de zekerheid.

De jonge priester Henri Vullingshs heeft voor zijn eerste mis een preek voorbereid die erop neerkomt dat Grashoek en omgeving nu in de beschaving waren opgenomen en dat het met moorden afgelopen moet zijn. Wee degene, die het waagt nog ooit een mes te trekken! De pastoor komt persoonlijk met hem 'afrekenen' en smoesjes voor de rechtbank zijn er niet meer bij.

I De eerste opdracht: Het stichten van een parochie

Bisschop Schrijnen had het goed gezien. De inwoners van de diverse gehuchten wilden een volwaardig dorp worden. Dat hadden ze bewezen door zelf het initiatief te nemen voor de bouw van de school en de eerste noodkerk. Er stond al vier jaar een lagere school en men had uit eigen zak in Tilburg een houten gebouw gekocht dat als noodkerk zou kunnen dienen. Deze voormalige dans- tent werd echter in januari 1918, tijdens het opbouwen, door een storm omver geblazen. Er moest nu doortastender gehandeld worden.

Op 15 juli kreeg Henri Vullinghs, kapelaan in Beesel, van de bisschop uit Roermond de opdracht een nieuwe parochie te stichten in de 'buurtschap genaamd Grashoek, onder de parochie Panningen'.

Vullinghs nam geen genoegen met een armzalige noodvoorziening, er moest een waardige noodkerk komen en dat vond veel weerklank. In schoolhoofd Beumers vond de nieuwe rector een ijverige medestander. Er werd gecollecteerd bij het leven in de omringende parochies, waar de jonge rector Vullinghs ging preken tijdens de H. Mis. Het geld stroomde binnen. Wijd en zijd was men op de hoogte van de pech van de jonge parochie. Ook waren de goede contacten van Henri van nut. Hij was geboren in het buurdorp Sevenum als oudste kind uit een bierbrouwersge-

slacht. Het was een familie met aanzien in Sevenum, met dus ook veel contacten in de rijkere Sevenumse boerenklasse.

Sevenum had in die tijd ook al een groot aantal geestelijken afgeleverd en zelfs een bisschop. De relaties strekten zich ver uit in bisdom, provincie tot landelijk aan toe. De rector omschreef het omwaaien van de keet in het memorieboek als een '*provindentieelen windstoot*', kortom: van de Voorzienigheid zelf verkregen. Grashoek kreeg zijn rector overigens niet voor niets. Een eis van het bisdom was dat de parochie jaarlijks 800 gulden zou opbrengen voor het levensonderhoud van de rector. Van een studiegenoot en vermaard architect A.J. Kropholler kreeg Henri een ontwerp van een voorgevel van de te bouwen pastorie. Maar de nieuwbouw van de noodkerk had voorrang. Zelfs familie en

kennissen moesten meefinancieren. Het lukte wonderwel. Op 22 december 1918 werd de kerk ingezegend en werd Henri Vullinghs bevorderd tot pastoor. Al snel wist hij in maart 1919 19 mannen te overreden om een retraite in Manresa in Venlo bij te wonen. In de beginjaren van de parochie ging Vullinghs zeer bekwaam om met parochiegeld door o.a. woeste grond te kopen, deze grond te laten ontginnen door parochianen tegen een kleine vergoeding en vervolgens te verpachten als akkerland. Geld lenen en sparen gebeurde via notaris Haffmans in

Een advertentie uit het begin van de 20ste eeuw.

Het geboortehuis van pastoor Vullinghs en tevens de bierbrouwerij in vervallen toestand aan de Renkensweg in Kronenberg.

De pastorie en noodkerk.

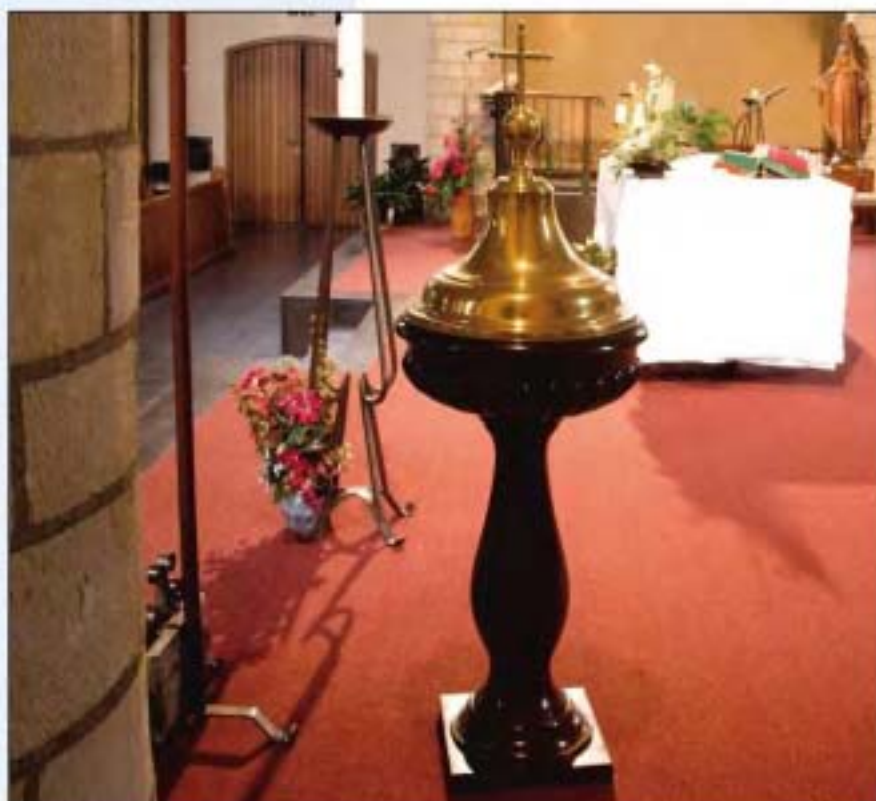

Helden. De parochie kocht ook grond met het oog op in het verschiet liggende mijnbouw van de ondergrondse kolenreserves, die bij proefboringen waren aangetroffen.

Inwoners die de eindjes niet of nauwelijks aan elkaar konden knopen kregen hulp van de pastoor. Hij zag de armoe van de kleine mens en leefde mee. Hij hielp ook wel eens met contant geld, maar als hij merkte dat dit ook gedeeltelijk in drank werd omgezet, gooide hij het over een andere boeg. Toch kon hij best begrijpen dat juist deze mensen door de constante armoede het leed even wilden vergeten. Maar het mocht niet de spuigaten uitlopen.

In 1919 krijgt de H. Hartkerk het doopvont van de parochiekerk van Sevenum.

In deze doopvont werd Henri Vullingsh op 14 september 1883 gedoopt.

Catechismusles

De catechismus hoefde men bij pastoor Vullingsh niet op te dreunen, zoals destijds gebruikelijk was. Je moest de inhoud met je eigen woorden kunnen vertellen, want zei hij, als ze de inhoud kunnen navertellen weten ze tenminste waar het over gaat en daar hebben ze meer aan, dan wanneer ze vraag en antwoord klakkeloos kunnen afraffelen. Hij wist al te goed dat letters zonder geest dood bleven. De leerlingen kregen ook kleine missaaltjes, waaruit ze hardop moesten meebidden; de letters voor de kinderen waren rood en voor de pastoor zwart. De pastoor had ook een flinke eigen bibliotheek in de pastorie die hij ook gedeeltelijk gebruikte om uit te lenen aan de parochianen. In de winter kon men na de hoogmis boeken lenen.

Zangkoor

Henri Vullingsh was na zijn priesterwijding eerst kapelaan geweest in Afferden en vervolgens in Beesel. Daar had hij al van zijn grote liefhebberij doen blijken: het Gregoriaanse gezang. Deze voorkeur paste natuurlijk perfect in de kerkelijke liturgie. In beide parochies zette hij daarom een zangkoortje op poten. Zo ook in Grashoek. Het werd de eerste vereniging in het dorp.

Volgens de notulen van het kerkbestuur was het eerste Ceciliafeest op 22 november 1920. Dan zal het koortje in 1919 zijn opgericht.

Het feest werd groots opgezet en zoveel mogelijk mensen werden erbij betrokken, de misdienaars maar ook de collectanten en kerkmeesters met hun echtgenotes. Dat bevorderde ook het 'wij-

gevoel' in de parochie. Een vaatje bier van de familie Vullings uit Sevenum ontbrak natuurlijk niet. Het kerkkoor bestaat nog steeds en is de oudste vereniging van het dorp.

Gregoriaanse zangkunst

Het was tijdens zijn studie in Rolduc dat Henri Vullings gefascineerd was geraakt door de Gregoriaanse zangkunst. Als nevenfunctie was hij later als pastoor lid van de Nederlandse

fijnvoelende musicus Vullings een diepe indruk hebben gemaakt. Met groot elan trok hij na zijn terugkeer in het bisdom rond, de massa bezielend op Gregorius- en zangersdagen. Toen er iemand nodig was om de muzikale leiding van het Groot Seminarie in Roermond in handen te nemen, gaf hij er zijn pastoraat voor op, om de kerkzang te dienen. Hij verhuisde naar Haelen en droeg de H. Hartparochie Grashoek over aan een opvolger.

Gregoriusvereniging, een vereniging ter bevordering van de kerkelijke muziek. In 1924 maakt hij kennis met Jos Lennards, onderwijzer in Horn en ook geïnteresseerd in Gregoriaanse muziek. Het eerste plan van Vullings en Lennards was een gezamenlijke muziekreis naar de Benedictijnen van Solesmes, een pelgrimstocht die ze in de jaren daarna trouw ieder jaar herhaalden. Zijn parochianen in Grashoek vonden het prima dat hun pastoor in Frankrijk op 'retraite' ging. Men wist hoe hun pastoor mede daardoor de kwaliteit van de zangprestaties telkens verhoogde. Van zijn jongenskoortje eiste hij een correcte uitspraak van het Latijn. De repetities konden weleens lang uitlopen, voordat hij tevreden was, totdat b.v. het 'agnus dei' ook zonder j gezongen werd. Tijdens het verblijf van Vullings en Lennards bij de Benedictijnen, werden de twee 'Hollanders' onder speciale hoede genomen van Dom Mocquereau, een beroemd musicoloog. Zij moesten om beurten zingen, dirigeren en werden onmiddellijk van kritische opmerkingen voorzien door hun grijze leermeester. De eerste reis naar Solesmes moet op de

Afscheid van Grashoek

Dat was in december 1925, als hij tot rector wordt benoemd bij de zusters Ursulinen in Haelen. Als de verhuiswagen de spullen van Henri Vullings oplaadt, blijkt het niet veel te zijn. Het enige wat meegaat naar het nieuwe adres zijn boeken en kisten. Nagenoeg al zijn andere goederen, zoals kleding, heeft hij weggegeven.

Grashoek bleef evenwel een aparte plaats in zijn hart houden. Volgens bronnen wilde hij op een later tijdstip weer terug naar Grashoek, als de verplichtingen aan de muziekleiding niet meer zoveel tijd van hem eisten. Grashoek was voor Henri Vullings geen parochie als elke andere. Het was zijn troetelkind, zijn eerste liefde. In zijn testament had hij reeds voor zijn deportatie in 1944 vastgelegd, dat de kelk, die zijn ouders hem geschonken hadden, na zijn dood als blijvende nalatenschap naar Grashoek moest gaan.

In de volgende *De Moennik* de tweede opdracht.

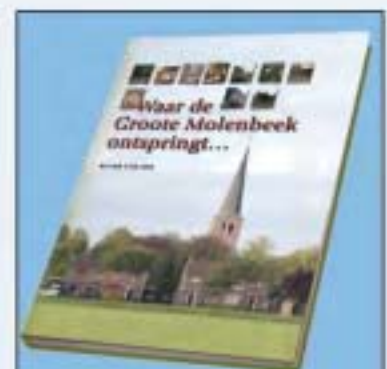
Bronnen:

- Waarheid en Leugen in het verzet - Mathieu Smedts
- Een weerbarstig katholiek - Mathieu Smedts
- Mathieu Smedts, De katholieke die Vrij Nederland redde - Igor Cornelissen
- Waar de Groote Molenbeek ontspringt... - HWG
- Katholiek Documentatie Centrum
- Wikipedia - Henri Vullings
- Memento Mori (Serums Krentje) - Grad van Enckevort

Foto's:

Archief Historische Werkgroep Grashoek

Op 27 oktober 1918 wordt de Coöperatieve vereniging 'Eigen Hulp' door pastoor Vullings opgericht in het van Tuutjes Hein gekochte pand. Het huis staat nog steeds aan de Roomweg.

NIEUW BOEK: Kroniek 1968-2018

Op zondagmorgen 16 december 2018 is er een eucharistieviering in de kerk van Grashoek om te gedenken dat de parochie 100 jaar geleden is gesticht. Daarna wordt 's middags deel 2 van *Waar de Groote Molenbeek ontspringt...* uitgegeven. Het eerste exemplaar wordt overhandigd aan de bisschop van Roermond en aan de burgemeester van Peel en Maas, mevrouw Wilma Delissen. Mensen die ingeschreven hebben op het boek kunnen dit deze middag afhalen in gemeenschaps-huis De Ankerplaats. Het is ook mogelijk om daar een boek te kopen. Later is het boek ook te verkrijgen in boekhandel BLZ in Panningen en in het Streekmuseum. Van deel 1 zijn ook nog een beperkt aantal exemplaren verkrijgbaar.

Theater Vios aan de Meijelseweg in Beringe

Op de foto, waarschijnlijk genomen in de jaren vijftig, zien we in het midden het theater Vios van de familie Van der Kop.

De gemeente Helden verleende in 1934 aan de heer Gerardus Hendrikus van der Kop (beter bekend als Graet), vergunning tot het geven van bioscoopvoorstellingen onder bepaalde voorwaarden. De bekendste voorwaarde was dat het niet in strijd mocht zijn met de goede zeden en de openbare orde. (Zie *De Moennik* nr. 31.)

Theater Vios was een markant punt aan de Meijelseweg. De tram was inmiddels verdwenen. Het openbaar vervoer was overgenomen door de lijndienst van vervoersmaatschappij de Zuid-Ooster. De bus op de foto is niet van Roedje Ghielen (busonderneming uit Beringe) en ook niet van de Zuid-Ooster, maar van EHAD, een busonderneming uit Helmond. Die vervoerde arbeiders uit de regio om te gaan werken bij de Philips in Eindhoven. Wellicht was hier een ophaalpunt van de arbeiders.

Op het aanplakbiljet is niet goed te lezen welke film of voorstelling er was ten tijde van het maken van de foto. Rechts van het theater was café-restaurant Vios gevestigd. Dat werd ook uitgebaat door de familie Van der Kop. Op het bord boven de uitbouw is de reclame van het biermerk Wertha te zien, afkomstig van een brouwerij uit Weert.

Het terras is nog leeg, waarschijnlijk omdat de foto is gemaakt op een doordeweekse dag. De melkbussen

staan klaar om opgehaald te worden voor het vervoer naar de melkfabriek (de fuu). Links is nog een klein stuk van de gevel van Landbouwbelaug te zien.

Tekst: Marion Leurs-Jacobs en Willemien Severins-Janssen

Foto: Archief Heemkundevereniging

Hoe een 'boerendorp' de industrie omarmde

De ambitie van de gemeente Helden in de jaren vijftig om fors in te zetten op industrialisatie, stuitte op nogal wat scepsis. *'Een jonge boer of tuinder, opgegroeid in Gods vrije natuur, zal niet gemakkelijk aarden in de industrie.'* Maar het gemeentebestuur zette door, en kreeg de aanvankelijk nog huiverige geestelijkheid gauw genoeg ook mee.

Dit is een voorpublicatie van een uitgave die begin volgend jaar zal verschijnen, geheel gewijd aan de industrialisatie van Helden. Het boekje wordt uitgegeven door Streekmuseum 't Land van Peel en Maas.

door Patrick van 't Hooft

Een nieuw Nederlands industriebeleid

Na de Tweede Wereldoorlog is industrialisering voor de Nederlandse regering een van de pijlers van de wederopbouw.

Speciale subsidies moeten vanaf de jaren vijftig ook op het platteland tot industrievestiging leiden. Er is zelfs extra aandacht voor het Zuiden, waar door hoge geboortecijfers extra werkgelegenheid nodig is. Om onderlinge concurrentie tussen gemeenten te voorkomen, wijst Den Haag een aantal kleine gemeenten aan die (sub)regionaal centrum van industrialisering moeten worden. Daaronder Cuijk, Boxmeer, Gennep, Bergen, Venray en ook Helden.

Werk gezocht voor boerenzonen

De regio Helden wordt niet voor niets gezien als een gebied dat een steuntje in de rug nodig heeft.

Het geboortecijfer stijgt jaar na jaar, en economen voorspellen een forse daling

van de werkgelegenheid in de landbouw. Dat komt onder meer door de steeds verdergaande mechanisering, maar ook doordat het landbouwareaal bijna aan zijn maximum zit: bijna alle woeste gronden zijn inmiddels ontgonnen. De vele boerderijen zijn meestal ook te klein om te splitsen en te verdeelen onder de zonen. Er is slechts plaats voor één opvolger, de anderen moeten wat anders zien te vinden.

Op een bijeenkomst eind 1949 van de R.K. Jonge Boeren en Tuinders kring Helden wordt uitvoerig gesproken over de snel groter wordende vestigingsproblemen van jonge boeren en tuinders. Nogal wat boerenzonen staan evenwel niet te juichen bij het vooruitzicht van werken in een fabriek in Venlo of Roermond: *'Een jonge boer of tuinder, opgegroeid in Gods vrije natuur, zal niet gemakkelijk aarden in de industrie'*, betoogt een van de sprekers, die zelf al heeft besloten om te emigreren. *'Wie omschakelt zal een groot aanpassingsvermogen moeten bezitten.'*

Cremers' pleidooi

Hoewel Helden in 1950 wordt opgenomen in het Rijksplan voor de industrie, leidt dat nog niet tot concrete resultaten. Ondertussen probeert de in 1946

Foto's:

- Archief gemeente Peel en Maas
- Archief Heemkundevereniging

Midden-Limburg schrijft al eind jaren veertig over 'het probleem van de jonge boer'.

aangetreden burgemeester Thieu Cremers de geesten zoveel mogelijk rijp te maken voor de veranderingen die nodig zijn. De inwoners van de zes Heldense kerkdorpen moeten verder kijken dan de grenzen van hun eigen kleine (agrarische) gemeenschap en denken aan de toekomst van Groot-Helden. Nauwelijks vier maanden na zijn aantreden wijst Cremers in zijn openingsrede op de jaarbeurs van 1947 op 'de absolute noodzaak dat in onze gemeente tot industrialisatie wordt overgegaan om de normale bevolkingsaanwas op te vangen.' Hij refereert ook aan het arbeidsoverschot op de ruim 600 (!) kleine boerenbedrijven en prijst de jaarbeurs '...die het plaatselijke en algemeen belang in hoge mate heeft gediend. Moge het in de naaste toekomst leiden tot industriële relaties, met als gevolg vestigingen van industrieën in onze gemeente om onze nijvere arbeiders en land- en tuinbouwbevolking ter plaatse werk te bieden, waardoor hier een menswaardige bestaansmogelijkheid geboden wordt.'

De kerk doet mee

Cremers beseft evenwel dat de gemeente het voortouw moet nemen om industrie naar Helden te halen. Zijn pleidooi wordt van harte ondersteund door de priester / columnist C. in 't Ven. In 't Ven is een Eindhovense priester die wegens ziekte van 1941 tot 1949 in Koningslust verblijft. In zijn vele beschouwingen in nieuwsblad Midden-Limburg ('Voor Kerk, Gewest en Vaderland') schrijft hij regelmatig over de nieuwe tijd die eraan komt. Zoals in de uitgave van 15 maart 1947, kort na het aantreden van Cremers: '...juichen wij de woorden van burgemeester Cremers toe. (...) Het zou de oplossing betekenen voor talloze volwassen zonen van onze kleine boeren: in eigen omgeving een werkkring vinden die hun de mogelijkheden biedt tot een zelfstandige levensbestemming te geraken. De vlucht naar de stad, met alle de gevaren voor geloof en zeden die daaraan verbonden zijn, zou aanmerkelijk worden geremd.'

In 't Ven vindt dat nogal wat (oudere) inwoners het werk op het land al te zeer romantiseren en 'jeremiëren' over het vooruitzicht dat hun zonen straks wellicht in een fabriek emplooi vinden. Hij wijst onder meer op de snel verbeterende sociale voorzieningen voor fabrieksarbeiders, met als gevolg '...dat de fabrieksarbeider een sociaal-economische positie inneemt die heel wat gunstiger is dan die waarin de kleine zelfstandige, het-

zij boer, ambachtsman of winkelier niet zelden verkeert.' Al met al is er volgens In 't Ven '...geen enkele reden de arbeider in de industrie minder gelukkig te heten dan de vele kleine zelfstandigen die op eigen krachten met hangen en wurgen kunnen komen tot een klein bestaan.'

Meisjes in de fabriek

Is het voor menig boerengezin wennen aan het idee dat hun zonen wellicht industriearbeider worden, meisjes in de fabriek is voor velen een waar schrikbeeld. Toch vraagt de industrie in de snel groeiende Nederlandse economie ook steeds vaker meisjes. Maar die komen niet vanzelf. Meisjes worden aanvankelijk erop aangekeken als ze in de fabriek gaan werken. In de ogen van velen verwaarlozen ze daarmee hun roeping in het huishouden en als moeder. Bovendien gaat het er in fabrieken vaak 'losbandig' aan toe, zo heet het, zodat

Menig Heidenaar pendelde in de jaren vijftig dagelijks naar de Zuid-Limburgse mijnen. Natuurlijk met de bus van Ghielen.

zederverwildering op de loer ligt. Maar ook nu tonen de kerk en ook de redactie van het toentertijd invloedrijke weekblad Midden-Limburg realiteitszin. In tijden van economische groei en arbeidskrapte zijn extra handen meer dan welkom; desnoods meisjes. In 1958 citeert Midden-Limburg uitvoerig uit het katholieke weekblad Credo, dat een artikel wijdt aan het maatschappelijk aanzien van het fabrieksmeisje, en aan de felle tegenstanders van deze

Onder de eerste leerlingen van de in 1958 geopende ambachtsschool in Panningen waren veel boerenzonen.

Burgemeester Cremers staat op het punt een kleine gedenksteen in te metselen bij de nieuwe Philips-vestiging in Panningen.

nieuwe vrouwenarbeid: *'Wie de schijn wekt dat fabrieksmeisje-zijn iets minder moois en minder waardigs in zich draagt, moge van mij aannemen dat dit een grove vergissing is. Onze maatschappij kent de fabriek en het fabriekswerk als iets gewoons en heel noodzakelijks. Waarom zou het goede, edele meisje dat werk niet mogen doen?'*

Een jaar later schrijft het weekblad onder de kop 'Arbeid adelt, dat geldt ook voor het meisje':

'De kerkelijke overheid staat thans zeker niet meer afkeurend tegenover arbeid in de fabriek voor meisjes. Het is zeker niet meer zo dat de ateliers die men hier kent, een losbandige troep werkvolk herbergen. (...) Er ligt een zinvolle taak voor meisjes met karakter en durf die over het vooringenomen standpunt tegenover fabrieksarbeid heen durven te stappen.'

Veel 'keurige meisjes' vinden werk in de confectieateliers, die vanaf eind jaren veertig

hier en daar opkomen. De Panningse pastoor Kellenaers, die in 1956 de inzegening verricht van confectie-atelier Kwaspens in Panningen, zegt bij die gelegenheid *'nog steeds voorstander te zijn van een ander meisjesberoep. Maar de industrialisatie is toch niet tegen te houden en daarom moeten wij ervan maken wat ervan te maken is.'*

Vaak geven de bedrijven onder werktijd

een halve dag vrijaf aan de meisjes, om ze in staat te stellen lessen te volgen in traditionele meisjesvakken aan de eind jaren vijftig ook in Panningen opgerichte Mater Amabilis-avondschool of huishoudschool. *'Zodat de uiteindelijke roeping van het meisje als huisvrouw niet wordt vergeten,'* aldus het instemmende commentaar van weekblad Midden-Limburg.

Honderden pendelaars

Toch was Helden vóór de komst van de eerste industrie iets meer industrie-mind dan menigeen wilde geloven. Een artikel in de Volkkrant in 1961, waarin het Helden van de jaren vijftig nogal badinerend wordt afgeschilderd als een achtergebleven boerendorp dat niets van industrie wil weten, lokt felle reacties uit. Zoals van notaris Frans Haffmans, prominent raadslid en voorzitter van de Industriecommissie. *'Wat een nonsens als er terzelfder tijd al meer dan 700 pendelaars dagelijks elders in fabrieken werken en zaten te snakken naar werkgelegenheid in eigen plaats.'*

Inderdaad werken al in de jaren vijftig tal van Heldenaren in fabrieken in Venlo, Helmond, Eindhoven (DAF, Philips) of zelfs in Duitsland. Ook rijden vanuit Helden dagelijks bussen van Ghielen vol met pendelaars naar de Zuid-Limburgse mijnen. *'Geen boer is zo koppig conservatief,'* schrijft een andere, anonieme briefschrijver, *'dat hij zijn zoons, als zij werkelijk geen bestaan meer hebben op de boerderij, daar zomaar laat rondlummelen (...)'* De boer heeft genoeg

PHILIPS
Helden

Meisjes wij bieden jullie:

- VEELTIG WERK
- GOED-BETAALD WERK
- VEELTIG WERK
- VAST WERK
- VRIJE TIJD EN VERVAARDIGING
- VERHOOGDE LOON EN VERHOOGDE WERK
- VERHOOGDE WERK EN VERHOOGDE WERK
- VERHOOGDE WERK EN VERHOOGDE WERK
- VERHOOGDE WERK EN VERHOOGDE WERK

1958: Philips werft speciaal meisjes voor in zijn nieuwe fabriek.

gezond verstand als dit voor zijn kinderen van belang is. Dit blijkt duidelijk als men ziet hoeveel boerenzoons LTS, Mulo of andere niet-agrarische scholen bezoeken.'

Kinderbijslag

Voor boeregezinnen met veel kinderen is werken in de fabriek extra verleidelijk omdat het kinderbijslag oplevert – een financieel steuntje in de rug dat in die tijd alleen is weggelegd voor kostwinners in loondienst. Zelfstandigen, en dus ook boeren, krijgen géén kindergeld, tenzij ze erg weinig verdienen. Zeker in grote boeregezinnen besluit de man daarom steeds vaker om (soms alleen in de wintermaanden) te gaan werken in de fabriek. De kinderbijslag brengt immers een welkome aanvulling op het gezinsinkomen. Pas in 1963 krijgen ondernemers kinderbijslag, zij het pas vanaf het derde kind. Het duurt nog tot 1980 voordat zelfstandigen vanaf hun eerste kind kinderbijslag ontvangen.

'Een zegen voor de gemeenschap'

Met steun van het Rijk lukt het vanaf eind jaren vijftig om industrieën te bewegen zich in Helden te vestigen, en daarna gaat het snel. De feestelijke opening van het industrieterrein in 1961 markeert in zekere zin ook het einde van de scepsis die in delen van de Heldense gemeenschap nog lang bestaat over de positieve effecten van industrialisering.

Ook de Panningse pastoor Kellenaers laat geen twijfel meer bestaan over de heilzame ontwikkeling die de industrialisering wat hem betreft is. In de week vóór de opening van het Industrieterrein van Panningen schrijft hij in Midden-Limburg: *'Ik heb in stijgende verwondering en ook wel bewondering, in blijdschap uitgezien naar deze industrialisatie. Zodat ik gerust boven dit artikel schrijf: Welkom!'*

Even verderop relativeert hij de kwalijke gevolgen die industrialisatie volgens sommigen kan hebben: *'Onder de rook der industrie behoeft toch niet per se de morele en godsdienstige gezondheid van het volk te kwijnen of zelf te verstikken. Wanneer er toch mistoestanden dreigen te ontstaan, dan hebben we in onze parochie sociale organisaties, instellingen en stichtingen die mede helpen deze mistoestanden te voorkomen. (...) Eenmaal de werkelijkheid van de industrialisatie aanvaard, spreken we de hoop uit dat door samenwerking van het bedrijf met de bestaande organisaties en instellingen, de industrialisatie een zegen*

moge zijn voor geheel de gemeenschap.'

De publicatie 'Helden, geschiedenis en ontwikkeling' (1963) schrijft over de mentaliteitsverandering die heeft plaatsgevonden: *'De klein-agrariërs, vooral de jongeren onder hen, klampen zich niet meer vast aan het boerenbestaan (...) en zijn meer zakelijk ingesteld. Zij waarderen niet alleen de grotere financiële zekerheid, die een industriële werkkring kan bieden, maar ook de grotere persoonlijke bewegingsvrijheid daaraan verbonden. Een dreigende sociale verstarring is doorbroken. Een nieuwe dynamiek is in de gemeenschap gegroeid, en in de komende tijd zal het erop aankomen deze in juiste banen te leiden.'*

Complimenten voor Helden

Begin jaren tachtig, bijna twee decennia later, krijgt Helden een compliment van de secretaris van de Kamer van Koophandel in Noord-Limburg, Jeu Sprengers, bij gelegenheid van de opening van een filiaal van de ABN-bank in Panningen. *'Helden krijgt een tien met een griffel voor zijn industrialisatie. Er is geen streek in Limburg waar de groei van de industriële bedrijvigheid zo harmonieus met zijn vestigingsplaats is verlopen dan Helden.'*

Veel meisjes vonden in de jaren vijftig en zestig werk in de opkomende naaiateliers. In Panningen waren twee grotere: Kwaspens en Heijnen. Samen boden ze eind jaren zestig werk aan zo'n 75 meisjes. De foto is vermoedelijk genomen in het atelier van Kwaspens.

De onthulling van het industrieel monument op de Markt in Panningen (1961). Het monument symboliseert het begin van de industrialisering van Helden.

Buurtwegen, voetpaden en waterleidingen rond 1842 in de gemeente Helden

In deze aflevering van 'Straatnamen' maken we een verkenningstocht over een uitsnede van de 'Kaart der Buurtwegen, Voetpaden en Waterleidingen in de gemeente Helden'. Het jaartal van deze kaart is niet exact bekend, maar moet rond 1842 liggen.

door Wim Daniëls

Verkenningstocht

De kaart is een uitsnede van het gebied tussen Helden-Dorp, Keup, Egchelhoek en Panningen. De wegen, c.q. straatnamen uit 1842 zijn vet gedrukt, tussen haken staat de benaming van de huidige straatna(a)m(en), met dien verstande dat de huidige wegenstructuur enigszins afwijkt van de wegenstructuur rond 1842.

We beginnen onze verkenningstocht rechts op de kaart in Helden-Dorp. De geel ingekleurde weg die naar boven loopt is weg no. 1, weg van Dorp naar Meijel. In Dorp heet deze weg Kromstraat (Van Hövellstraat) en gaat hij na de Stogger over in Straatje (Ruyssstraat).

Weg no. 2, weg van Dorp op Sevenum, is een zijstraat van de Kromstraat en is de huidige Molenstraat.

Weg no. 3, weg van Dorp naar de Keup en van daar naar Roggel / Neer is nu de Roggelseweg, weg no. 4, weg van Dorp langs Koningsboschje op Neer is de huidige Neerseweg en weg no. 5, weg van Dorp naar Baarlo loopt nu min of meer via de Sint-Annastraat, het Rochusplein via de Nieuwstraat naar de Kloosterstraat.

Verder lopen vanuit Helden-Dorp weg no. 14, weg van Keuperveld langs den Knespert tot op den weg van Helden naar Kessel: van de huidige Roggelseweg via Böskesveld door 't Höltje naar de Kesselseweg. Weg no. 16, weg genaamd Molenweg van Eggelshoek langs den molen naar Dorp: de Molenheg en / of Grootveldweg.

Weg no. 8, weg van Dorp naar den Hoogenweg aan Beringe loopt min of meer via de tegenwoordige Veldstraat, Willem van Hornestraat en John F. Kennedylaan via de Heuvelhoek door naar Beringe.

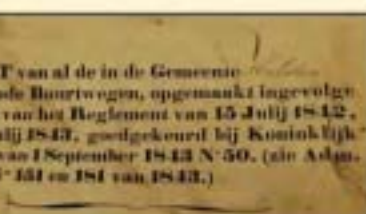
Weg no. 9, weg van de Wetel (Wietel) naar de Keup is binnen de huidige wegenstructuur niet meer herkenbaar.

Weg no. 25, Rietweg, weg van den Stogger tot aan de Molenweg is wat betreft het eerste stuk ongeveer de huidige Haammaekerstraat, maar na de kruising met de huidige Willem van Hornestraat niet meer herkenbaar.

Weg no. 13, weg door Onder en Eindt naar Baarlo is de huidige Schrames en doorlopend in de Baarloseweg.

Rest nog weg no. 7, weg van Panningen naar Echgel en van daar tot Roggel: dit is vanuit Panningen eerst de Egchelseweg, vervolgens de Hoekerstraat en dan de Jacobusstraat.

Verder zien we op de kaart twee 'waterleidingen': door Eggelshoek stroomt de Eggelhoeckerbeek, die overgaat in de Panningerbeek. De 'waterleiding' die door de huidige 'De Riet' stroomt is de Heuvelhoekbeek, die op Stogger / Schrames in de Kwistbeek uitmondt. Alleen de Kwistbeek is tegenwoordig nog te herkennen in het landschap.

Foto's:

• Archief gemeente Peel en Maas

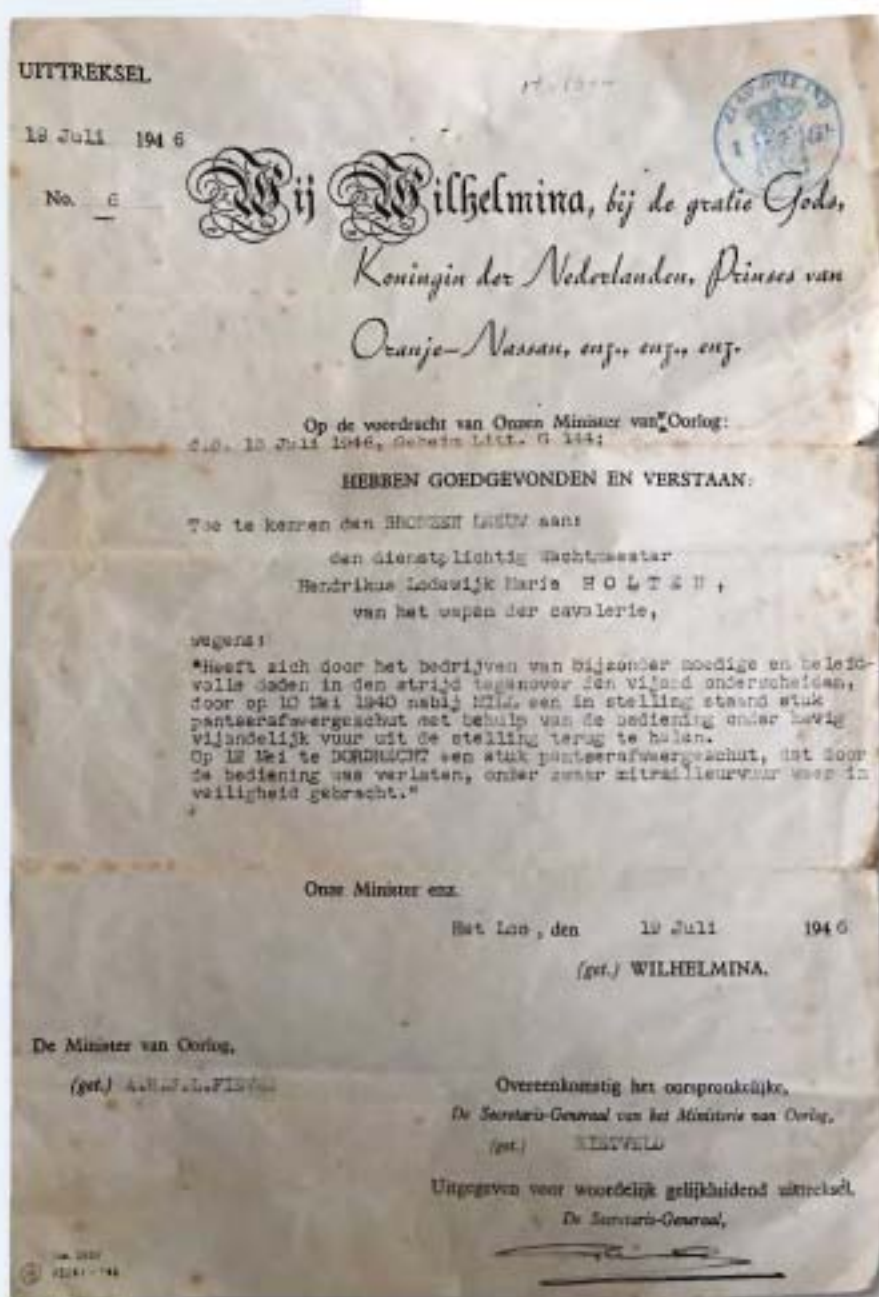

Harrie Holten: een held uit Helden

Over gebeurtenissen tijdens de jaren van Duitse bezetting in Helden is veel geschreven en verteld. Maar het verhaal van de Heldenaren die als dienstplichtig militair in de meidagen van 1940 hun plicht deden, is bij velen onbekend. Dit artikel gaat over iemand die in die dagen méér dan zijn plicht deed. Hij kreeg daarvoor de Bronzen Leeuw en werd daarmee de hoogst gedecoreerde Heldenaar' (in uniform) uit die dagen.

door Piet Gommans

In juli 1946 komt de hiernaast afgebeelde brief binnen bij de familie Holten op de Kanaalstraat in Beringe.

Wie was Hendrikus Lodewijk Maria Holten?

Harrie Holten werd op 6 september 1919 geboren op de Kanaalstraat 50 in Beringe, als eerste zoon van Petrus Jacobus Holten en Maria Elisabeth Vaessen. Zij kregen negen kinderen: Annie, Harrie, Zus (Louise), Frans, Miep, Truus, Louis en Jan (op 1-jarige leeftijd overleden).

Na de lagere school volgde Harrie het middelbaar onderwijs om vervolgens zijn studie in Eindhoven af te sluiten met het behalen van de onderwijsakte. In 1939 werd hij als dienstplichtige opgeroepen en was hij actief tijdens de inval van het Duitse leger. Na de capitulatie keerde hij terug naar huis en ging hij werken in het bedrijf van vader Piet.

In de jaren die volgden raakte hij betrokken bij het verzet. In 1944 werd hij na verraad samen met zijn broer Frans door de Duitsers opgepakt en afgevoerd naar kamp Amersfoort. Het verzet in Helden onder leiding van Wiel Houwen wilde de twee, indien nodig met geweld, bevrijden uit het kamp, maar dat bleek bij nader inzien niet mogelijk. Door zijn overredingskracht wist vader Piet de Duitsers tenslotte te overtuigen dat beide zonen onmisbaar waren in de voedselvoorziening voor mens en dier in Helden en omstreken. Zij waren in dienst van de RBVVO (Rijks Bureau Voor Voedselvoorziening in Oorlogstijd).

Van 4 september 1944 tot 15 april 1945 maakte Harrie als chauffeur-monteur deel uit van de Binnenlandse

Strijdkrachten district Helden. Op 21 april 1945 vertrok hij als oorlogsvrijwilliger (O.V.W.) naar Engeland om daar een halfjaar te werken op een R.A.F.-basis in Cardington. Aansluitend werkte hij op de vliegbasis Ypenburg in dienst van de luchtmacht. Op 14 augustus 1947 ging hij met groot verlof en in 1948 volgde zijn benoeming als leraar aan de ambachtsschool in Weert. Hij trouwde met zijn grote liefde Rikie de Jong en op 9 augustus 1951 vertrok hij, samen met zijn vrouw en twee kinderen, naar Bonaire. Onder zijn leiding werd op het eiland een nieuwe school gebouwd en tot zijn vertrek in 1969 was hij daar als directeur werkzaam. In dat jaar keerde hij met zijn vrouw en zeven kinderen terug naar Nederland en ging in Schalkhaar wonen. Tot zijn 63e levensjaar bleef hij lesgeven aan de technische school in Deventer. In 2004, op zijn 85e verjaardag, keerde hij nog eenmaal terug naar Bonaire vanwege zijn benoeming als ereburger aldaar. Zijn vrouw Rikie overleed in 2005. Harrie verblijft nu, 99 jaar oud, in een verzorgingshuis in Deventer.

Uit een brief van dochter Marianne

'Harrie vertelde weinig over de oorlogsjaren. Een van zijn meest traumatische ervaringen was de dood van zijn beste vriend Sjeng (Jean) Hoebbers', die in het begin van de oorlog is doodgeschoten. Hij heeft dat begrijpelijk verschrikkelijk gevonden en daar sprak hij nog wel eens over.

Nog tot op hoge leeftijd had mijn vader nachtmerries, hij heeft nooit echt verteld wat, maar wel dat hij ze had en dat ze betrekking hadden op zijn oorlogservaringen. Nu zijn geheugen minder wordt hoor ik hem daar niet meer over, wij hopen dat hij daar nu niet meer door wordt gekweld.'

Huzaar Sjeng Hoebbers in 1939.

Harrie Holten en Rikie de Jong in 1949.

Het gezin Holten op Bonaire in 1962. Zittend v.l.n.r.: Rikie (jr.), moeder Rikie, Jacinto, vader Harrie en Harry (jr.). Staand v.l.n.r.: Ellen, Marianne, Ad en Joukje.

Harrie Holten (95) in 2014.

1) Na de Militaire Willems-Orde komt de Bronzen Leeuw op de tweede plaats als dapperheidsonderscheiding.

Bron: Familie Holten-de Jong
Foto's: Familie Holten-de Jong

Met speciale dank aan dochter Marianne Holten.

* Zijn beste vriend, collega huzaar en dorpsgenoot Sjeng Hoebbers uit Beringe sneuvelde op 13 mei 1940 tijdens de gevechten rond Dordrecht. Samen dienden zij bij het 2e Regiment Huzaren Motorrijders.

Sint Marte tobbe

Wat wordt er ook alweer gevierd met 'Sintermerte'? Het verhaal is lang niet bij iedereen bekend, toch houdt de Sintermerte-traditie nog volop stand.

door Wim Daniëls

Heljes

Het feest van Sint Martinus wordt gevierd op of rond 11 november. Toen de Romeinse soldaat Martinus te paard op weg was naar Amiens, kwam hij een in lompen gehulde bedelaar tegen die bibberde van de kou. Hij trok zijn zwaard, sneed zijn mantel in tweeën en schonk vervolgens een helft aan de bedelaar. Nadat Martinus het leger verliet, werd hij monnik en stichtte een aantal kloosters in Frankrijk. In het jaar 372 werd hij bisschop. Kort na zijn dood begon men hem al te vereren en werd hij onder andere de patroon van de armen.

In september begooste we al mèt tobbe, brumme aafsjaon mèt de hiep en tek aafbraeke. We ginge mèt de kruujker of bolderwage en groeëte tek mooste we sjeipe. We deje ouch wel èns buim aaf inne bus. We zagte: Sinte Marte dae sjult neet, mer as dae mins vanne bus kuaam, dan wae oppe klater.

Ouch ginge we naeve de hoezer vur turf en sjanse en baedele vur cent. We zóngte ouch Sint Mertesleedjes. Vur die cent kochte we dan sjanse, die kosde drej cent. Oe we niks kregte, det wore verkes en mei deje we dan saoves 'ne sjtaak taegte de dew zètte dae niks goof. We klopde dan en dan kuaam dae mins ope doon en veel um dae sjtaak op zien gezich. Eine dae goof noeët niks, dae kenne we nou nag. Darum: gaef kinjer altied get, det vergaete ze noeët.

Tegenwoordig vieren we Sint-Maarten met een lampionnenoptocht door de buurt of het dorp, al of niet vergezeld door 'Sint-Martinus' op een paard. Na de optocht wordt een troshoop ontstoken, Sinter Maartensliedjes gezongen en krijgen de kinderen wafels of oliebollen met chocolademelk.

Vroeger vierde de jeugd in 'Helje' dat op een enigszins andere manier. In 't Woordeboek van Helje staat het volgende verhaal:

Tieën november saoves woort iers 'n klein hupke aangesjtokt, det waas 't aovendveurke en as det oet waas de groeëten houp. 't Waas t'r altied drök, det hejje we gaer. Dan kooste we d'r veul zjuart make. We hejje nateurlik sjlaechte kleier aan. En dan as d'n houp op waas gebord nao hoes en mooste we 'n half oor waose iers se sjoëen woors, angers woorte de lakes zjuart op bèd. Sjoëenen tièd.'

Wanneer de jeugd vroeger langs de deuren ging, werd in Helden meestal het Sint-Maartenslied 'Sintermertes veugelke' (Vanuit het Venloos dialect omgezet in het Heljes) gezongen.

Van het geld dat men zo ophaalde werd geen brood, maar snoep gekocht en ook wel benzine om de troshoop beter laten branden.

Sintermertes' veugelke, heet 'n hiel roeëd keugelke,
heet 'n blauw stertje, hoepsa Sintermerte.

Vandaag is Sintermerte, merge Sinterkrökke,

Dan kome die gôjje herte, die hejje zoeë gaer ein stökske,

'n höltje of ein törfke in Sintermertes' körfke,

Hout hout hout en 's winters is 't koud.

Hoera, hoera, wat hebbe die bore 'n laeve,

Hoera, hoera, wat hebbe die bore 'n pret !

En Mieke de Woep zaat op de stoep en leet d'r eine vlege,

Mieke de Woep zaat op de stoep en leet d'r eine gaon!

Hoera, hoera, wat hebbe die bore 'n laeve,

Hoera, hoera, wat hebbe die bore 'n pret.

Sintermerte kan neet kome want dae heet 'ne krómme poeët,

En dao moog hae neet mèt loupe, anders geit dae erme doeëd!

Met Sintermerte trok men ook wel langs de deuren met een foekepot.

'Det waas 'n blikke bus mèt d'n deksel aafgedaon en op de uëpening dee men 'n gedruëgde verkesblaos bing. Inne midde waas ein getje en dao dōude men 'n sjtök reet door. As se det op en neer troochs, dan piepde det. Daobej zóng men 't leedje vanne foekepot.' (Uit 't Woordeboek van Helje.)

Heb zoeë lang mèt de foekepot geloupe
um 'n centje um broeëd te koupe.

Foekepot hej, foekepotterej,

Gaef mich 'ne cent dan gaon ich veurbej.

De foekepot

De rommelpotspeler van Jan Steen.

Foto's: Internet

Voor de Nederlandse tekst zie:

Een coupeerschaar (registratienr. 2055)

De coupeerschaar, in het dialect 'zwanstang', vervaardigd door een smid ergens in de jaren 1900-1920, was het gereedschap om de staart van een veulen te amputeren. Het lijdend voorwerp was meestal een veulen van het Belgische of Brabantse ras. Dit werkpaard, vaak oneerbiedig 'knol' genoemd, is ook in onze streek het meest gebruikt voor vervoer en om het land te bewerken.

Zoldergeheimen

door Piet Gommans

Brabants trekpaard

Dit paard werd ontdekt en voor het eerst gebruikt tijdens de Romeinse bezetting van het Brabantse land. Van de 11de tot de 16de eeuw was de sterke 'Brabander' vooral oorlogspaad en later het werkpaard bij uitstek.

Dit sterkste paard ter wereld, ras koudbloed met een stokhoogte van ca. 170 cm en een gewicht van 800 tot 1000 kilo heeft een geduldig en vriendelijk karakter. Zijn broer de

'Ardenner' is iets kleiner met een stokmaat van 150 tot 160 cm maar is ook iets energieker, heeft ook een gehoorzaam en geduldig karakter net als zijn grote broer. Beide rassen zijn uitstekende werkpaarden en waren tot begin jaren zestig nog volop aanwezig in Helden en omstreken.

Couperen (blokstaarten)

Een van de redenen om de staart te amputeren is (was), dat hij tijdens werkzaamheden tussen de leidsels of het werktuig kan komen. Het paard zou dan onbestuurbaar zijn. Een andere reden was esthetisch: veel fokkers en liefhebbers vinden dat de geamputeerde staart (blokstaart) beter staat bij dit type werkpaard. Hierover bestaat nogal wat

Coupeerschaar

Bronnen:

- Wikipedia: het Belgisch trekpaard
- Koninklijke Maatschappij het Belgisch Trekpaard
- Rogier Verberne, oud-dierenarts
- Praktijkdeskundige uit regio Peel & Maas (geen naamvermelding).

Voor meer informatie over het Belgische trekpaard zie: Belgisch Trekpaard / Cheval de Trait Belge, www.trekpaard.be.

debat, maar het ziet er naar uit dat de tegenstanders het pleit hebben gewonnen. In 2001 trad in Nederland en België een wet in werking die het amputeren, zonder medische noodzaak, verbiedt. De 'medische noodzaak' bleek al gauw een maas in de wet te zijn. Amputeren op medische gronden komt maar zelden voor, maar met een verklaring van een bereidwillige arts kon dit worden opgelost. Het veulen ging bijvoorbeeld de Franse grens over en kwam terug zonder staart maar wel met een begeleidend medisch attest.

Dit jaar is de wet aangescherpt. Veulens geboren na 2001 met gecoupeerde staart worden op keuringen en tentoonstellingen niet meer toegelaten in het stamboek.

Amputatie in vroeger jaren (1900-1960)

Voor de opkomst van de coupeerschaar werd de staart van een veulen domweg met een hakmes afgekapt en de wond dichtgeschroeid. Dat gebeurde meestal door de eigenaar of een deskundige met ervaring. In de loop der jaren werd het mes vervangen door bovengenoemde schaar. Het veulen, drie tot vier weken oud, werd met zijn kont tegen een paal of houtblok met juiste hoogte gezet en met de schaar sneed men dwars door wervels zenuwbanden en bloedvaten. Direct daaropvolgend werd een handvol meel (bloem) tegen de wond geworpen en met een schroei-ijzer dicht gebrand. Dit rondgevormd schroei-ijzer, met in

het midden een uitsparing, werd voor het amputeren in een kolenvuur roodgloeiend gestookt. Zodra het veulen van de eerste schrik bekomen was en weer enigszins vast op zijn benen kon staan ging het bij zijn moeder in de wei. Het kwam wel eens voor dat de genezende wond ging jeuken en het veulen ging dan schuren tegen het lijf van zijn moeder. Plaats je het veulen in dit geval in een stal of muur dan bestaat het gevaar dat de wond weer opengaat en er een infectie optreedt. Dat deze vorm van amputeren voor het dier, zonder enige vorm van verdoving, een zeer pijnlijke ingreep is behoeft geen nadere uitleg.

Amputatie in de huidige tijd

Tegenwoordig komt het amputeren van de staart bij een paard nog maar zelden voor. Alleen bij dringend medische noodzaak wordt deze ingreep nog door een arts toegepast. Na het toedienen van een roesje en plaatselijke verdoving wordt met een chirurgisch mes tussen de wervels doorgesneden. De bloeding van de vier slagaders wordt gedicht met een ligatuur (afbinding), gevolgd door het dichtbranden met een speciaal ringvormig gloeiend ijzer.

Foto's:

- Foto coupeerschaar: Archief Heenkundevereniging
- Foto's Belgisch Trekpaard en veulen: Ann Muys (B)

Cursus hoefbeslag

Op deze foto uit 1946 zijn de cursisten van een cursus hoefbeslag te zien, samen met de leermeester en de veearts.

Foto: Archief Heemkundevereniging

Bron: Herm Verbugt
(zoon van Thei Verbugt).

Staanste v.l.n.r.: Thei Verbugt (leraar), Jan Op 't Root (Nederweert), Jan Caris (Baarlo), Sjaak Klerks (Hunsel), Graad Caris (Baarlo), Willem van Heukelom (veearts).
Zittend v.l.n.r.: Ber Sprenkels (Grashoek), Herman Verbugt, Lei Maessen (Grashoek), Graad Gommans (Sevenum), Lei Verbugt, Pierre Gerardts (Kelpen).

door Marion Leurs-Jacobs
en Willemien Severins-Janssen

Bijna iedereen heeft een glimlach op het gezicht. Ze zullen wel allemaal geslaagd zijn. Enkele personen dragen zelfs een stropdas onder de overall.

De foto is gemaakt aan de overkant van de smederij van de gebroeders Thei en Handrie Verbugt aan de Steenstraat in Panningen. Thei en Handrie waren samen eigenaar van smederij 'Benno Smederij Gebroeders Verbugt'. Aan de overkant was een winkel in huishoudelijke artikelen, gerund door Mia, de echtgenote van Handrie Verbugt.

In de 19de eeuw was Helden een agrarische gemeente met een beperkt aantal ambachtslieden. Omstreeks 1900 kozen

Samen op de foto

steeds meer mensen voor een niet-agrarisch beroep, zoals smid. In 1906 waren er zes smederijen, in 1931 was het aantal reeds gestegen naar tien.

De smederij van Thei en Handrie was de grootste in deze regio met vier smidsvuren. Thei was ook een gediplomeerd leraar hoefsmid. De cursus werd op zaterdagmiddag gegeven, het bedrijf was dan gesloten. Uit de hele regio kwamen de smidknechten die het diploma hoefbeslag wilden behalen. Het paard in het midden op de foto zal wel goed beslagen zijn. Veearts Willem van Heukelom was aanwezig als docent en om te kijken of het paard afwijkingen aan de hoeven had.

Ook zijn de tramrails nog te zien. De kinderen kijken uit nieuwsgierigheid mee.

Zicht op de kerk in Panningen

Toen en Nu

In 1908 stond de fotograaf nabij de ingang van het huidige 'Huis van de gemeente'. Toen nog onbebouwd en in gebruik als akkergrond. Links zien we nog een gedeelte van de voormalige Mariaschool. In het midden staat de voormalige 'kapel' van Panningen, in de loop der jaren uitgegroeid tot een statig

door Piet Gommans

Foto's:

- Archief Heemkundevereniging
- Piet Gommans

kerkgebouw en jaarlijks druk bezocht door duizenden pelgrims die troost en hulp zochten bij 'Onze Lieve Vrouw van Capel'. Begin jaren 30 moest dit gebouw plaats maken voor de 'vooruitgang' en verrees er een nieuw kerkgebouw niet ver van het oude. Rechts het huis van gemeenteontvanger Tummers, dat nu verborgen ligt achter de bomen. Vooraan rechts de voormalige pastorie uit 1889. Beide oude gebouwen hebben de tand des tijds doorstaan.

De jongens van de Pool

De geschiedenis van V.V. Helden (nawoord)

In de afgelopen edities van *De Moennik* heeft Peter Jacobs de geschiedenis van V.V. Helden beschreven. Onlangs ontdekte de schrijver in het fotoboek van Handrie Hendricks (zie Bèjeingezeumerd) echter nog enkele unieke foto's die rechtstreeks verwijzen naar de oorsprong van S.S.S. Daarom kijken we in dit nawoord nog een keer kort terug naar het ontstaan van de Heldense voetbalclub in 1942. (red.)

Foto:
Collectie Handrie Hendricks

Staannd v.l.n.r.: Ton Peeters, onbekend, Sjeng Greijmans, Koeb Kessels, Harrie Kranen.
Gehurkt middelste rij v.l.n.r.: Sjeng Hendricks, Funs Hermans, Jac Peeters.
Gehurkt onderste rij v.l.n.r.: onbekend, Ber Greijmans, Paul Schers en Wiel Peeters.
Liggend v.l.n.r.: Wie Peeters, Wiel Peeters (kadetje)
De twee kinderen op de foto zijn onbekend.

door Peter Jacobs

De pas ontdekte foto's stammen uit de zomer van 1942. De bomen en struiken staan vol in het blad, enkele personen staan in luchtige kleding afgebeeld, anderen netjes in het pak. De jongens kijken vrolijk en onbekommerd richting de fotolens ondanks het feit dat de foto midden in de bezettingstijd is genomen. De locatie is de achtertuin van het pand Mariaplein (de Pool) 17, het grote huis met de Engelse kap. Tegenwoordig is het pand opgedeeld in appartementen, vroeger zat er de ENWE. Toen de foto gemaakt werd woonde de familie Peeters (Geerkes Giel) er. Links achter

het huis (net niet zichtbaar) lag een timmermanswerkplaats die via het 'slegterspedje' (naast slagerij Timmermans) middels een grote ronde schuurdeur te bereiken was. Rechts is nog een gedeelte van het pand van de familie Greijmans te zien die sigarenfabriekje 'Senoritas' hadden.

Op de foto is een vriendengroep te zien die zich had verenigd in 'n Kieët'. Een groot deel van deze jongens waren van de Pool of de directe omgeving daarvan. Op deze foto staan o.m. Ton Peeters, Cor Greijmans en Funs Hermans. Zij waren het die de handen in elkaar sloegen en als jongemannen van midden twintig het initiatief namen om, op 8 december 1942, de voetbaltak van S.S.S. op te richten. Deze vriendengroep voetbalde al jaren met elkaar en vaak gebeurde dat op de zandvlakte die lag vóór de huidige blokhuut 'Oos Hoes' van Jong Nederland in de Heldense bossen. Alle drie de oprichters waren bezeten van het spelletje, weet de 96-jarige Miet Hoebergen van 'de Stoep' in Meijel zich te herinneren. Maar ze zaten zeker niet altijd op één lijn: "Det heij mèt waersigheid te make," voegt ze er aan toe. Miet trouwde in 1945 met Ton Peeters en nadat ze in Meijel waren gaan wonen, raakte Ton bij de plaatselijke voetbalclub R.K.M.S.V. betrokken. "Maar het 'dörper voetbal' heeft hij nooit los kunnen laten", aldus Miet. Ook Funs Hermans, verliet S.S.S. omdat hij in 1954 verhuisde naar Beesel waar hij een elektrozaak begon. Hij werd lid van voetbalclub Bieslo om daar nog jarenlang een voortrekkersrol te vervullen. Op de jaarvergadering van 10 juli 1954 werd Funs bij zijn afscheid in Helden wegens zijn grote verdiensten voor S.S.S. tot erelid benoemd.

Hier kan ook uw naam komen te staan als vriend.

Heemkundevereniging Helden

Openingstijden verenigingslokaal (Documentatiecentrum)

maandag
van 19.00 uur - 21.30 uur

woensdag
van 14.00 uur - 17.00 uur

Op feestdagen gesloten.

Adres:

Heemkundevereniging Helden
Aan de Koeberg 3, 5988 NE Helden

www.moennik.nl
info@moennik.nl
Tel. 077-763 04 01 (doc.-centrum)

't Land van Peel Maas

Openingstijden:

mei t/m september:
woensdag t/m zondag van 13.00 uur - 17.00 uur
oktober t/m april:
woensdag en zondag van 13.00 uur - 17.00 uur
Gesloten op: eerste kerstdag,
nieuwjaarsdag, carnavalszondag,
paaszondag en pinksterzondag

Adres:

Aan de Koeberg 3, 5988 NE Helden
www.museumpeelenmaas.nl
info@museumpeelenmaas.nl
Tel. 077-308 15 55

